

เทศน์อบรมฆราวาส ณ อรุณรังษี จ.หนองคาย
เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๐๔

ทาน

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ทาน เทติ สीलํ รกฺขติ ภาวนํ ภเวตฺวา เอกจฺโจ สคฺคํ คจฺฉติ

เอกจฺโจ โมกฺโข คจฺฉติ นิสฺสํสยฺนฺติ

วันนี้เป็นวันอุตมมงคลของท่านพุทธบริษัทที่อุทิศสำหามาจากสถานที่ต่าง ๆ ด้วยศรัทธาความเชื่อ ปสาทะความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้อาราธนาพระสงฆ์มาจากอารามต่าง ๆ มีพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์เป็นประธานในงานนี้ เนื่องด้วยคณะเจ้าภาพพร้อมกันชวนขยายก่อสร้างสถานที่นี้ให้ปรากฏเป็นวัดขึ้นมา โดยมีโบสถ์ ศาลา กุฏิ และถังน้ำ ล้วนแต่สิ่งมีราคามากและตั้งเรียงรายทั่วทั้งวัด จนกลายเป็นสถานที่สำคัญอันควรเคารพบูชาขึ้นมา ปรากฏเป็นที่อยู่อาศัยของท่านผู้มีศีลมีธรรมจะได้พักเพื่อบำเพ็ญสมณธรรมโดยสะดวก ทั้งนี้เป็นเครื่องแสดงความสำคัญของท่านผู้มีศรัทธาอันแรงกล้า ต่างเสียสละทรัพย์อันมีค่าของตนออกเป็นทานด้วยความพร้อมเพรียง ผลจึงปรากฏเป็นที่พึงพอใจทั้งแก่ตนและประชาชนทั่ว ๆ ไป ตลอดพระสงฆ์ในวัดและนอกวัดที่มาอนุโมทนาในงานนี้ ซึ่งคณะเจ้าภาพจัดให้มีการฉลองขึ้นในวันนี้ บัดนี้ต่างมีศรัทธาตั้งจิตมุ่งต่อการฟังธรรม เพื่อให้สำเร็จเป็นธรรมสวนามัยอันนิสงส์ ตรงกับหลักธรรม ๕ ประการที่ผู้ฟังจะได้รับในขณะนั้น คือ

๑. จะได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยได้ฟัง
๒. สิ่งที่ฟังแล้วแต่ยังไม่เข้าใจชัด จะเข้าใจชัด
๓. จะบรรเทาความสงสัยซึ่งเคยมีอยู่ในใจเสียได้
๔. จะทำความเห็นให้ถูกต้องได้
๕. จิตของผู้ฟังธรรมจะได้รับความผ่องใส

ทั้ง ๕ ประการนี้ คือธรรมสมบัติของท่านผู้ฟังด้วยความสนใจ ดังนั้นครั้งองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงแสดง พุทธบริษัทผู้หนึ่งฟังในลักษณะนี้ จึงปรากฏผลเป็นลำดับ นับแต่ธรรมขั้นต่ำจนถึงธรรมขั้นสูงสุด แม้ผู้หลุดพ้นจากทุกข์ทางใจ กลายเป็นพระอรหันต์บุคคลอย่างเต็มภูมิ เพราะการฟังก็มีจำนวนไม่น้อย เพราะฉะนั้นการฟังธรรมจึงถือ

เป็นกิจสำคัญทางพระพุทธศาสนา ไม่ด้อยกว่าภาคปฏิบัติอื่น ๆ ที่ผู้เป็นพุทธศาสนิกชนจะพึงบำเพ็ญ

บัดนี้จะเริ่มพระธรรมเทศนา โดยปรารภกิจการของท่านทั้งหลายเป็นแนวทางแห่งธรรม เพราะเป็นกิจที่ใหญ่โตมาก ไม่อาจจะให้สำเร็จลงได้โดยลำพังของศรัทธาเพียงคนเดียว จำต้องอาศัยกำลังศรัทธามากท่านด้วยกัน ทั้งนี้ไม่ว่าทางโลกทางธรรม หากเป็นกิจที่เหลือกำลังของบุคคลคนเดียวแล้ว ต้องอาศัยความสามัคคีจากส่วนรวม กิจนั้นย่อมสำเร็จลงได้ ไม่นอกเหนือความสามัคคีอันเป็นกำลังใหญ่ไปได้ ดังสิ่งก่อสร้างภายในวัดอรุณรังษี เป็นต้น ซึ่งอาศัยกำลังความสามัคคีแห่งศรัทธาของผู้ใจบุญทั้งหลาย ทั้งใกล้และไกลช่วยกันส่งเสริม ย่อมสำเร็จขึ้นมาได้อย่างภาคภูมิใจ นอกจากนั้นยังพร้อมใจกันทำการฉลองกิจการนี้ ซึ่งจำต้องสละปัจจัยไทยทานเป็นจำนวนไม่น้อยอีกเช่นเดียวกัน นับว่าท่านทั้งหลายมีวิสารทศรัทธา คือศรัทธาแก่กล้าในพระศาสนา โดยไม่เห็นแก่ความลำบากและสิ้นเปลืองใด ๆ แต่เห็นประโยชน์ที่พึงจะได้ทั้งแก่ตนและส่วนรวมเป็นสำคัญ ต่างท่านจึงช่วยกันชวนชวนเพื่อให้กิจธุระนี้เป็นไปด้วยดี และสำเร็จลงด้วยความเรียบร้อยและสมบูรณ์ จึงเป็นที่น่าอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง

ถ้าองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าของพวกเรายังทรงพระชนม์อยู่ และทรงทอดพระเนตรกิจการมหากุศลซึ่งสาธุชนผู้ใจบุญทั้งหลาย กำลังบำเพ็ญให้เป็นไปอยู่ด้วยความพร้อมเพรียงเช่นนี้ จะทรงอนุโมทนาสาธุการด้วยอย่างพอพระทัย แต่ทั้งนี้เพราะชั้นอุปญาคะ คือพระกายไม่ว่าของพระองค์ท่านและของสาวกตลอดของเราและสัตว์ ย่อมมีความแปรปรวนประจำตนไม่เลือกสถานที่ กาล บุคคล คงดำเนินไปตามเส้นทางคตินิรรมดา ไม่มีวันและเวลายับยั้ง ผู้มีปัญญาพิจารณาเห็นเหตุอันเป็นเช่นเดียวกับทางหลวงซึ่งเต็มไปด้วยอำนาจราชศักดิ์ ไม่มีใครจะสามารถคัดค้านต้านทานได้เช่นนี้แล้ว จึงรีบเร่งตัดแปลงตนเองให้ทันกับเหตุการณ์ ซึ่งกำลังเป็นไปอยู่ในสัตว์และสังขารไม่ว่าท่านและเรา ไม่ให้เสียเวลาไปเปล่าโดยปราศจากประโยชน์

เพราะมาพิจารณาเห็นสังขารผู้กำลังถูกไฟ คือ ชรา พยาธิ มรณะ ไหม้รุ่มล่อมอยู่ทั้งวันทั้งคืน ยืน เดิน นั่ง นอน หมดหนทางที่จะกั้นกางหวงห้ามไว้ได้ จึงรีบเร่งขนทรัพย์สมบัติ คือบุญกุศลที่ควรจะได้จากร่างกายออกเสียแต่ต้นมือ ที่ยังไม่ถูกไฟไหม้เป็นจุนจิวจนไปเสียก่อน เพื่อจะได้อาศัยสมบัติเหล่านี้เป็นต้นทุน เพื่อหมุนตัวในภพชาติต่อไป จะได้ไม่เป็นผู้ขาดสนจนทรัพย์ในคติภูมิที่ตนอุบัตินั้น ๆ ทั้งจะเป็นผู้สมหวังในสิ่งทั้งปวงที่ตนปรารถนา เพราะอำนาจปัญญาเป็นเครื่องส่องทางให้เห็นแดนแห่งความสมหวังไปเป็น

ลำดับ แม้ท่านคณะศรัทธาที่กำลังบำเพ็ญอยู่เวลานี้ ก็เพราะอำนาจปัญญาประเภทที่กล่าวแล้ว สามารถให้มองเห็นจุดด้อยของร่างกาย อันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่ประมาทอนใจ จึงพากันรีบเร่งชวนช่วยสร้างคุณงามความดีเพื่อเป็นที่พึ่งของตน จะไม่มีความเดือดร้อนในภายหลัง

แม้ร่างกายจะแตกสลายลงไปตามกาล แต่ใจผู้ไม่มีปาฐา เพราะความไม่ตายเหมือนสภาพเหล่านั้น ย่อมอาศัยกุศลผลบุญที่สั่งสมไว้เป็นเสบียงต่อไปในภพนั้น ๆ จนกว่าจะข้ามพ้นไปได้เสียจริง ๆ ไม่พึงพึงสิ่งใด หากยังไม่สามารถเป็นได้เช่นนั้น เพราะยังไม่สิ้นไปแห่งกรรมภายในใจ ยังจำต้องมาสู่ภพชาติต่อไปอีก ย่อมจะมาด้วยอำนาจกรรมดีพามาพาอยู่ และพาไป สิ่งอาศัยในภพนั้น ๆ จะเป็นเครื่องบำรุงบำเรอให้มีความสุขกายสบายใจ นึกสิ่งใดย่อมมีมาสนองความต้องการ ไม่อดอยากขาดแคลน สมบัติทุกประเภท เช่น ลูกหญิง ลูกชาย สามี ภรรยา เป็นต้น ที่ก้าวเข้ามาสู่อ้อมอกตกเป็นของเรา ย่อมเป็นที่พึงพอใจ

เพราะสมบัติอันมีคุณค่าน่าพึงใจย่อมเกิดขึ้นจากสาเหตุอันดี ของชั่วย่อมเกิดจากสาเหตุอันชั่ว เมื่อทำลงไปแล้วผลจำต้องปรากฏขึ้นตามรอยแห่งเหตุ ดังนั้นจึงควรเลือกเฟ้นทำกรรมดี อันเป็นเส้นทางไหลมาแห่งความดีทุกประเภทไว้เสียแต่ต้นทาง ผลดีจะไม่มีอะไรก็คิดขวางไว้ได้ ต้องตามสนองผู้ทำกรรมดีโดยแน่นอน เช่นเดียวกับเงาตามตัวฉะนั้น แม้ร่างกายจะแตกดับสลับซับซ้อน และนานก็กัปจนนับไม่ได้ เพราะใจดวงเดียวเป็นผู้ครองร่างนั้น ๆ ก็ตาม แต่ใจซึ่งเป็นผู้สั่งสมและเก็บไว้ซึ่งบุญและบาปนั้นเป็นของไม่ตาย ดีและชั่ว สุขกับทุกข์ จำต้องอาศัยติดแนบกับใจไปสู่ภพชาติต่าง ๆ ผลจึงปรากฏดีบ้าง ชั่วบ้าง สุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่เสมอกัน เพราะฉะนั้นคนและสัตว์จึงสำคัญที่ใจกว่าสิ่งอื่น ๆ ในร่างกาย

ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้พากันก่อสร้างบุญกุศล มิได้หยุดยั้งทั้งวันทั้งคืน ก็เพราะความฉลาดเล็งเห็นร่างกายว่าจะต้องแตกสลายโดยแน่นอน และกลัวว่าเมื่อตายแล้วอาจจะเกิดผิดพลาดความมุ่งหมายจากสถานที่ และได้รับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา จึงได้รีบอบรมจิตใจให้เชื่องชินต่อกุศล เป็นต้นว่า พาให้ทาน รักษาศีล และเจริญเมตตาภาวนาหาทางป้องกันไว้เสียแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ จะเป็นความเย็นใจ เพราะมีธรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง เมื่อจากโลกนี้ไปแล้ว ธรรมย่อมตามรักษาให้มีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้น ชีวิตของผู้มีธรรมประกอบด้วย ประคองรักษา ย่อมเป็นชีวิตที่สดชื่นแจ่มใส มีใจเยือกเย็น เป็นสุขประจำตนในภพนั้น ๆ

ก็บัดนี้เราท่านทั้งหลายได้มาเกิดในภพชาติอันสมบูรณ์ด้วยมนุษย์สมบัติ จัดว่าเป็นวาสนาบารมีอย่างยิ่งที่เคยบำเพ็ญไว้แต่ภพก่อนไม่น้อยเลย แม้เราจะจำไม่ได้ก็ขอได้โปรดยึดเอาตัวเราผู้กำลังบำเพ็ญความดีอยู่ขณะนี้ว่าได้บำเพ็ญไว้แต่อดีต จะไม่มีใครบำเพ็ญ

ความดีจนเต็มภูมิควรเป็นมนุษย์แล้วจะกล้าเสียสละตำแหน่งมนุษย์นั้นให้แก่เรา ส่วนเขา ยอมทนไปตกในอบายภูมิ อันเป็นภูมิของสัตว์ผู้อาภัพวาสนาแทน ทุกท่านจึงควรภาคภูมิใจ ในวาสนาของตน และพยายามก้าวหน้าด้วยความพากเพียร ตั้งองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาค เจ้า ซึ่งได้ทรงบำเพ็ญเป็นตัวอย่างและเป็นสักขีพยานมาก่อนแล้ว

วันนี้จะมีการเทศน์มหาชาติของพระพุทธเจ้า ครั้งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร แปลว่า เป็นชาติที่ใหญ่ยิ่งของพระองค์ ที่ทรงก้าวผ่านวิภูสงสารมาด้วยทรงบำเพ็ญมหาทาน ซึ่งเป็นทานใหญ่และอัศจรรย์ แปลว่า ชาติสุดท้ายที่ทรงทรมเทพระกำลังลง เพื่อพระ สัพพัญญูด้วยความกล้าหาญต่อแดนพันทุกข์ และแปลว่าการประมวลภพชาติซึ่งเป็นสมบัติ ของพระองค์ที่ทรงท่องเที่ยวมาเป็นเวลานาน ลงในพระชาติของพระเวสสันดรก็ได้ พระ พุทธเจ้าครั้งเป็นพระเวสสันดร พระองค์ทรงทำอะไร ในพระคาถาของพระเวสสันดร ชาตกมีมากมาย แต่จะยกมาแสดงเพียงย่อ ๆ ว่า ทานํ เทติ พระเวสสันดรท่านทรงให้ทาน สีสํ รกขติ พระเวสสันดรท่านทรงรักษาศีล ภวานํ ภเวตฺวา พระเวสสันดรท่านทรงเจริญ ภาวนา จึงเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมาและกลายเป็นศาสดาของโลกทั้งสาม นี่คือหลักธรรม เครื่องดำเนินของพระเวสสันดรที่ทรงดำเนินมาเป็นลำดับ จนบรรลุถึงความเป็นพระพุทธ เจ้าอย่างสมบูรณ์

ธรรมทั้งนี้ท่านประธานไว้เพื่อพุทธบริษัท คือ พวกเราจะตามเสด็จพระองค์ท่าน ตามกำลังภูมินิสัยวาสนาของแต่ละท่าน ถ้าจะกล่าวถึงการบำเพ็ญและฝ่าฝืนความทุกข์ ทรมานในคราวเป็นพระเวสสันดรนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการยากลำบากแสนสาหัส และไม่มี ใครจะกล้าทำได้เหมือนอย่างพระองค์ การบำเพ็ญทานก็เป็นความอัศจรรย์ อาจจะกล่าวได้ ว่าพระองค์ทรงคว่ำประวัติศาสตร์แห่งการเสียสละของคนในสมัยนั้น โดยไม่มีใครจะ สามารถเป็นคู่แข่งได้ ประหนึ่งฟ้าดินอันแสนกว้างจะถล่ม เพราะความเลื่องลือกิตติศัพท์ กิตติคุณพุ่งซจรไปทุกแห่งทุกหน ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง

ชาวเมืองเกิดความไม่ยินดีและไม่พอใจในการบำเพ็ญของพระองค์ ถูกกล่าวหาว่า ให้ทานช่างมกคลประจำเมืองและประจำแผ่นดิน จนเกิดฟ้องร้องกันขึ้น โดยตั้งข้อหาว่า พระเวสสันดรเป็นคนขวางโลก ไม่สมควรเป็นกษัตริย์ปกครองแผ่นดินต่อไป ถ้าฝืนให้อยู่ บ้านเมืองและแผ่นดินจะล่มจม ฝ่ายพระบิดาซึ่งเป็นเป้าหมายแห่งการรับฟ้องร้องของคน ทั้งแผ่นดิน ด้วยพระปรีชาฉลาดก็ทรงบรรเทาเหตุร้ายซึ่งกำลังเกิดขึ้น โดยพระอุบายให้พระ เวสสันดรพระลูกรักเหมือนดวงหทัย ชยับขยายออกจากเมืองตามเหตุการณ์ก่อน พอมีทาง แก่เหตุร้ายให้สงบลง

ฝ่ายพระเวสสันดรหน่อพระสัพพัญญูผู้ทรงธรรม มีพระทัยอันเต็มไปด้วยพระเมตตาต่อสัตว์ผู้ยากจน และมีพระราชศรัทธาอันกว้างขวางเหมือนท้องฟ้ามหาสมุทร เมื่อทรงสดับพระดำรัสจากพระบิดาผู้บังเกิดเกล้าแล้ว ทรงน้อมพระเศียรรับและปฏิบัติตามด้วยความพอพระทัยมิได้ขัดขืน แม้เช่นนั้นก่อนจะเสด็จออกจากพระนคร ยังทรงขอยับยั้งไว้ชั่วกาล พอให้ได้บริจาคนให้พอพระทัยก่อน แล้วก็เสด็จออกจากพระนครด้วยพระอาการอันยิ้มแย้มแจ่มพระทัย ซึ่งสมกับพระองค์เป็นพระเวสสันดรผู้เป็นจอมให้ทานในโลก อันไม่มีใครเสมอเหมือน ไม่ทรงมีพระอาการหวั่นไหว เพราะความไม่พอใจและการขับไล่ของชาวเมือง ทรงเปี่ยมด้วยพระราชศรัทธาทั้งการเสด็จไป เสด็จอยู่ในป่า และเสด็จกลับสู่พระนครตามคำทูลให้เสด็จกลับ

การเสด็จออกจากพระนคร มีพระนางมัทรีคู่พระบารมีและพระโอรสพระธิดาตามหทัยตามเสด็จ การเสด็จออกจากพระนครครั้งนี้ พระเวสสันดรทรงปฏิบัติให้เป็นที่พอใจของชาวเมือง แต่การบริจาคนซึ่งเป็นธรรมประจำพระนิสัยของหน่อพระโพธิญาณ ผู้จะทรงรู้ชนสัตว์โลกให้ข้ามตามเสด็จ พระเวสสันดรไม่เคยลดหย่อนอ่อนพระทัยไปตามใคร และทรงยอมอยู่ใต้อำนาจของผู้ใดทั้งนั้น แม้จะเสด็จเข้าไปในดงหนาที่บรื้นแค้นกันดารเหมือนแดนรกอันใคร ๆ ไม่พึงปรารถนาก็ตาม พระองค์ยังทรงพอพระทัยในที่เช่นนั้น และทรงบำเพ็ญทานไม่เคยลดละ เมื่อไม่มีอะไรจะทรงบริจาคก็ทรงยกพระลูกรักทั้งสองบริจาคให้แก่พราหมณ์ผู้จนมุมมาร้องขอ ไม่ทรงถือพระลูกรักทั้งสองเป็นอุปสรรคต่อทานบารมีเพื่อความเป็นศัสดาของโลกเลย

เมื่อทรงบริจาคไปแล้ว แม้พราหมณ์ผู้มีนิสัยใจโหดร้ายไร้ศีลธรรม จะเขี่ยนตีพระลูกรักทั้งสองต่อพระพักตร์โดยไม่เกรงขามพระบารมีก็ตาม ก็ทรงทอดอาลัย ไม่ทรงกริ้วโกรธแก่พราหมณ์เลย เพราะทรงถือว่าเป็นทานที่บริจาคให้เป็นของคนอื่นด้วยความบริสุทธิ์พระทัยแล้ว ไม่เพียงพระลูกรักซึ่งเทียบกับพระเนตรทั้งสองที่บริจาคให้แก่พราหมณ์ไปแล้ว ยังทรงยกพระนางมัทรีคู่พระบารมี ผู้เปรียบเหมือนดวงหทัยให้แก่พราหมณ์ผู้มาร้องขอในอันดับต่อมาอีก ด้วยความพอพระทัย มิได้ทรงอิดเอื้อนซึ่งจะเป็นเหตุให้ปลีกแหวะจากทานบารมีเพื่อพระโพธิญาณเลย และยังทรงอุทานเพื่อสละเลือดเนื้อและชีวิตทุกพระอาการแก่ผู้มุ่งมาขอทานอีก ไม่ทรงอาลัยในพระกายและจิตใจแม้แต่น้อย

การที่ทรงบำเพ็ญทานบารมีได้อย่างเต็มพระทัยนี้ เนื่องจากที่ทรงอาศัยอยู่ในสถานที่ที่โลกเห็นว่าเป็นที่อยู่ของบุคคลผู้จนมุม แต่สำหรับพระเวสสันดรกลับทรงเห็นว่า เป็นที่เว้งว่างจากภาระหนักและอารมณ์เครื่องกังวลใจ ทั้งการบำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี ตลอด

อุเบกขาบารมี ฯลฯ ซึ่งเป็นธรรมเครื่องส่งเสริมทุกประเภท พระเวสสันดรทรงมีโอกาสได้บำเพ็ญอย่างพอพระทัยในเวลานั้น การบำเพ็ญที่แสนยากลำบากและเต็มไปด้วยความซอกซำ เพราะการกระทบกระเทือนนานาประการ ทั้งเป็นการขัดขวางทางดำเนินของพระเวสสันดร หากกรรมดี กรรมชั่วจะเป็นไปตามความดำหิทธิขมของบุคคลแล้ว พระเวสสันดรถึงกับต้องถูกเนรเทศเพราะการให้ทาน ก็ไม่ควรจะรอดจากเหตุการณ์อันรุนแรงนั้น กลายมาเป็นพระพุทธานุเจ้าให้โลกกราบไหว้ได้ เพราะผลแห่งทานอันเป็นต้นเหตุนั้น

เราทุกท่านผู้เป็นเจ้าของแห่งกรรมและนับถือพระพุทธศาสนา ที่แสดงเรื่องกรรมเป็นหลักใหญ่กว่าสิ่งทั้งปวง คงพอจะทราบได้ว่า ผลแห่งกรรมดีและกรรมชั่วเป็นธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือสิ่งใด ๆ ในไตรโลกธาตุ จะไม่มีใครสามารถดัดแปลง และลบล้างผลเหล่านี้ให้สูญสิ้นไปจากโลกได้เมื่อยังพอใจก่อเหตุ คือ ทำดี ทำชั่วอยู่ และผลจำต้องสืบต่อกันวันยังค่ำ โดยไม่ฟังเสียงการดำหิทธิขมจากผู้ใด จะต่างกันอยู่บ้างก็เพียงช้าหรือเร็วในกรรมบางประเภทเท่านั้น

ดังนั้นผู้เชื่อในกรรมและผลของกรรมว่าจะให้ผล จึงเป็นบุคคลผู้ไม่ประมาททั้งทางโลกและทางธรรม เพราะเป็นสิ่งจะเกิดขึ้นจากหลักของเหตุดีเหตุชั่วด้วยกัน ไม่มีทางอื่นเป็นที่เกิดขึ้น พอจะแสวงหาความมั่งมีดีเด่นและพ้นทุกข์ได้ จากการวาดภาพทางใจเอาเฉย ๆ โดยไม่สนใจในการงานอันเป็นที่ไหลมาแห่งโภคทรัพย์ คือเงินทองและกองกุศลอันเป็นผลที่พึงพอใจ ผู้ไม่ประมาทในการงาน อยู่ที่ใด ไปที่ใด ย่อมไม่อดอยากขาดแคลน ทั้งวันนี้และวันหน้า และโลกนี้โลกหน้า เพราะเป็นโลกที่สัตว์จะเป็นอยู่ด้วยกรรมและผลแห่งกรรมด้วยกัน ที่ผู้ทำทำไว้แต่ต้นทาง ดังพระเวสสันดรเป็นตัวอย่าง

การเทศน์มหาชาติมาเป็นลำดับนับแต่บรรพบุรุษมาถึงพวกเราพึงอยู่ขณะนี้ ก็เทศน์เพื่อเป็นคติสอนใจให้พวกเราดำเนินตามร่องรอยของท่านที่ได้รับผลมาแล้ว จนปรากฏเป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทุกชั้น เพราะประวัติของพระเวสสันดรที่ทรงดำเนินมาก็ดี ที่พระสิทธัตถราชกุมารทรงดำเนินมาก็ดี ได้กลายเป็นศาสนธรรมเครื่องประกาศสอนโลกทั้งสามให้ตื่นตัวเป็นลำดับมาจนถึงบัดนี้ ใครที่ตื่นตัวสะดุดใจในธรรมของท่าน เร็วหรือช้าก็เตรียมตัวตามเสด็จท่านทันกับเวลาก็มี ที่ตามเสด็จท่านในลำดับต่อมาก็มี ที่กำลังตามเสด็จอยู่ก็มี

ดังพุทธบริษัทซึ่งกำลังบำเพ็ญตนอยู่ ณ บัดนี้ด้วยความสงบเสงี่ยม อันเป็นที่น่าเลื่อมใสและอนุโมทนาอย่างยิ่ง และผู้ที่ยังหลับด้วยอำนาจโมหะครอบงำ ไม่อาจจะมองเห็นบุญและบาปว่าเป็นอย่างไร และจะเป็นของใครผู้จะคอยรับผลกรรมนั้นก็อาจมีอยู่ แต่พวกเราต่างก็มีตบแต่งทิศแปดด้านเพราะโมหะด้วยกัน จึงไม่อาจมองเห็นทั้งเรื่องของตัวเองและของ

ท่าน ต่างท่านจึงต่างอุทิศแหวกว่าย เพื่อข้ามพ้นจากห้วงแห่งความมืดมนอันนี้อย่างเต็มกำลังด้วยกัน ส่วนจะได้ถึงไหนนั้นขอขอบน้อมถวายไว้กับพระธรรมบทว่า ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี พระธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ไม่เคยลำเอียงต่อผู้ใด ให้เป็นผู้มีอำนาจพิพากษาต่อไป

ท่านสารุชนผู้ใญ่บุญได้บำเพ็ญทาน ศีล ภาวนาตามเยี่ยงอย่างของพระเวสสันดรท่าน แม้จะไม่ได้สมบูรณ์ตามแบบพิมพ์จนถึงความเลิศโลกอย่างท่าน ก็คงได้ตามแบบลูกของพระ คือพุทธบริษัทที่ทรงธรรมภายในใจ ประดับธรรมในทางมารยาท ความเคลื่อนไหวเป็นที่เย้นหูเย้นตาและไวใจของผู้ที่ได้คบค้าสมาคมกับผู้ถือ พุทฺธิ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ประจำใจตามหลักผู้เชื่อถือกรรม เพราะหลักของการเชื่อกรรมที่ถูกต้อง ผู้ทำกรรมทุกประเภท ต้องเชื่อว่าทำเพื่อตัวเสมอ แม้จะทำเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นก็ต้องเพื่อความดีงามสำหรับตัวผู้ทำอยู่นั่นเอง ตามหลักธรรมที่สอนว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วต้องได้รับผลชั่ว ก็หมายถึงเรื่องของผู้ทำโดยตรง

ขอยกตัวอย่างเช่นวัดอรุณรังษี ซึ่งแต่ก่อนเป็นป่าเต็มไปด้วยสิ่งที่น่ากลัวนานาชนิด ผีตายในท้องที่นี้ แทบจะพูดได้ว่าเกือบทุกศพนำมาทิ้งกันตามบริเวณนี้เคลื่อนไปหมด ไม่มีใครกล้าสามารถมาแถวบริเวณนี้ได้ในเวลากลางคืน แม้กลางวันก็ยังเป็นสถานที่น่ากลัวอยู่นั่นเอง เพราะเงียบสงัดปราศจากผู้คนและเสียงต่าง ๆ นอกจากที่นี้จะเต็มไปด้วยผีตายทั้งนั้นแล้ว ยังกลัวผีหลอกอีกด้วย ไม่มีใครคาดฝันว่าสถานที่นี้จะปรากฏเป็นวัดขึ้นมา แต่เพราะอำนาจกำลังศรัทธาของท่านผู้ใญ่บุญมากท่านด้วยกัน สามารถรื้อขนสิ่งรกรงรังออกได้ กลายเป็นโบสถ์ ศาลา กุฏิและวัดขึ้นมาอย่างสมบูรณ์ และกลายเป็นสถานที่บำเพ็ญสมณธรรมของสงฆ์และประชาชนให้ได้รับความสะดวกขึ้น

ทั้งนี้เพราะความเชื่อมั่นว่าทำดีได้ดี สำหรับผู้ทำไม่เป็นอย่างอื่น คือผู้ทำจะเป็นผู้รับผลจากการกระทำของตน วัดก็ดี โบสถ์ก็ดี ศาลา และกุฎีก็ดี มิใช่เป็นผู้รับผลบุญและมีใช้เป็นผู้จะไปสวรรค์และนิพพาน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงตัวเหตุที่เกิดจากผู้จัดทำเท่านั้น ส่วนผลคือบุญซึ่งเกิดจากการสร้างวัดนั้น เป็นสมบัติของผู้ทำ ฉะนั้นผลดีทั้งมวลจนสามารถยังผู้บำเพ็ญให้พ้นจากทุกข์ไปได้ จึงเป็นสมบัติของผู้บำเพ็ญเหตุโดยตรง เหมือนเราที่มีนาอยู่ในความครอบครอง เราทำการปักดำข้าวลงในนา ข้าวทุกต้นก็เป็นข้าวของเรา ผลเกิดจากนามากน้อยเป็นของเราทุกระยะ มิได้กลายเป็นสมบัติของนาแปลงใด ๆ จะเป็นผู้รับส่วยผลแม้แต่น้อย คำว่า วัด จึงเป็นบุญเขตของผู้สร้างวัดเพื่อบุญ ถึงกาลอันควรสิ่งก่อ

สร้างย่อมร่วงโรยไปตามสภาพของคติธรรมตา ส่วนผลบุญอันเกิดจากการนี้ มิได้ร่วงโรยไปตาม ย่อมตามสนองให้ผู้ที่ได้รับผลเป็นสุขตลอดกาล

เมื่อสรุปหลักการในพระพุทธศาสนาแล้ว เรียกว่า ทำเพื่อเราเป็นส่วนใหญ่ เพราะผลของกรรมดีและกรรมชั่วเป็นสิ่งที่ผู้ทำจะพึงได้รับผล แม้เราสร้างวัดและให้ทานกับพระบุญที่เป็นผลจำต้องเป็นของเราอยู่นั่นเอง ไม่เช่นนั้น พระไม่จำต้องรักษาศีล เติบงกรรมนั่งภาวนา และไปเที่ยวกรรมฐานตามป่าดงพงลึกให้ลำบาก เพียงอาศัยบุญที่ญาติโยมมาทำบุญให้ทานกับพระภายในวัดก็พอแล้ว เพราะวันหนึ่ง ๆ คนมาทำบุญในวัดไม่น้อย ซึ่งพอจะรวบรวมบุญมาเป็นของพระได้อย่างพอเพียง แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ ญาติโยมก็ทำหน้าที่ของญาติโยม บุญก็เป็นของโยม พระก็ทำหน้าที่ของพระ บุญก็เป็นของท่าน แต่อาศัยซึ่งกันและกันตามสายแห่งความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างพระกับญาติโยม ซึ่งแยกจากกันไม่ออกเท่านั้น ส่วนผลที่จะพึงได้รับย่อมไม่ระคนกัน

เช่นเดียวกับการรับประทานอาหาร ผู้รับประทานไม่จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ไว้ว่า โอหารสส่วนนี้ต้องส่งไปหล่อเลี้ยงร่างกายส่วนนั้น นี้ไปส่วนข้างบน นี้ไปส่วนข้างล่าง นี้ไปข้างหน้า นี้ไปข้างหลัง จนทั่วส่วนร่างกาย แต่รสอาหารทำหน้าที่ซึมซาบไปตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจนตลอดทั่วถึง โดยผู้รับประทานจะไม่เป็นกังวลกับรสอาหาร ว่าจะมีการลำเอียงต่อส่วนร่างกายเลย กลับจะมีความสุขขึ้นทันทีที่รสอาหารได้เดินถึงที่แล้วฉันใด กุศลผลบุญของผู้บำเพ็ญร่วมกันก็ฉันนั้น โปรดเทียบเคียงตามข้อธรรมที่อธิบายมานี้จะเป็นที่มั่นใจในการสร้างบุญทั้งส่วนย่อยและส่วนใหญ่ เพราะบุญกุศลบางประเภทต้องอาศัยความสามัคคีจากส่วนใหญ่ ไม่เช่นนั้นจะไม่สำเร็จ หรือกว่าจะสำเร็จก็สิ้นเปลืองทรัพย์และกำลังไม่น้อย ทั้งกินเวลานาน

ท่านพุทธศาสนิกชนผู้มีบุญทั้งหลาย บัดนี้เรากำลังมีโอกาสวาสนาอำนวย ชีวิตเครื่องประกาศให้เราและโลกได้เห็นยังมีอยู่ คนและสัตว์เป็นจำนวนมากที่เกิดกับเราได้ร่วงโรยไปมากกว่ามาก ที่ยังเหลืออยู่มีจำนวนน้อย แต่เราในคนจำนวนร่วงโรยนั้น ยังมีชีวิตผ่านพ้นมาได้ ทั้งยังมีศรัทธาความเชื่อเลื่อมใสบริจจาคทรัพย์มากมายฝังไว้ในพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นยังให้ทานเป็นประจำมิได้ขาด โดยไม่มีความอาลัยในทรัพย์ที่ให้ทานไปแม้แต่น้อย ทั้งนี้เพราะนิสัยที่เคยฝังใจและฝากเป็นฝากตายกับพระศาสนามานาน ยิ่งได้บำเพ็ญคุณงามความดีมากเท่าไร ก็ยิ่งมีความอึดมอกอึดใจอึดแน่นอึดอยู่ภายใน คนผู้มีวาสนาบารมีเช่นเรา ๆ นับว่าเป็นผู้หาได้ยาก

คนประเภทที่แสวงหาคุณธรรมไม่มีการท้อถอยนั่นคือ คนที่เห็นภัยในทุกข์ เพราะ การข้าชากแห่งทุกข์ที่เนื่องมาจากการเกิด การตาย ไม่มีวันจบสิ้น ก็แลการท่องเที่ยวไปตาม ภพน้อยภพใหญ่ของแต่ละราย เช่นเดียวกับการเดินทางไปตามหมู่บ้าน ระยะเวลาที่เดินไป ย่อมมีสูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่สม่ำเสมอ แม้เช่นนั้น ผู้เดินทางต้องผ่านไปเพราะกิจ จำเป็นของตน จนกว่าจะถึงจุดที่หมาย การท่องเที่ยวไปมาในภพชาติก็ย่อมมีความลำบาก เช่นเดียวกัน แม้เช่นนั้นผู้ยังมีกิจจำเป็นเพราะกฎแห่งกรรมทางภายในจำต้องไป ดังนั้นโลก จึงไม่ว่างจากการสัญจร คือการเกิดตายของสัตว์

ด้วยเหตุนี้ ท่านผู้มีโลกวิทูรู้แจ้งโลกโดยตลอดทั่วถึง จึงสอนให้บำเพ็ญกุศลเพื่อเป็น เสบียงในการเดินทางไปตามภพชาติของตน และเพื่อเป็นการบรรเทาทุกข์อันจะเกิดขึ้นใน เวลาเดินทาง หากภพชาติยังจะเป็นไปอยู่ในสงสาร ก็ขอให้อาศัยบุญคุณธรรมที่ตนเคย สร้างไว้เป็นเครื่องบั่นทอนและต้านทานทุกข์ มีความสุขเป็นเครื่องเสวยผล เป็นผลไม่เดือด ร้อนขุ่นเคืองในภพนั้น ๆ เพราะกุศลผลบุญที่ตนบำเพ็ญไว้ ช่วยค้ำจุนอุดหนุนให้มีความสุข ไม่กลายเป็นเพลิงทั้งกองไปเสียทีเดียว ผู้กำลังมีความสุขบ้าง ทุกข์บ้าง อันเป็นพยานแห่ง กรรมดีและชั่ว จึงไม่ควรประมาทนอนใจในบาปและบุญ ว่าจะเป็นอย่างห่างไกลจากตัวเราผู้ ทำกรรม เพราะการมาสู่โลกอันเป็นที่อยู่อาศัยของบุคคลผู้ทำกรรม เราต้องทำกรรมเหมือน โลกทั่ว ๆ ไป แต่การพิจารณาเลือกเฟ้นแล้วทำลงไปนั้นเป็นความชอบธรรม ไม่ควรทำ แบบสุ่มเดา ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยไม่ใคร่ครวญไตร่ตรอง จะสะท้อนกลับมาให้ผู้ สะพร่าต่อกรรมรับเสวยทุกข์ต่อไป

เพราะคำว่าโลกแล้วย่อมระคนปนเปไปด้วยดีและชั่ว ผู้ใช้สายตายาวด้วยปัญญาจะ ได้รับของดีมาครองเป็นเจ้าของ แต่ถ้าสายตาสั้นแล้วคว้าไปที่ไหนจะเจอแต่เรื่องของความ ทุกข์เดือดร้อนหาขั้นดีไม่ได้เลย คำว่า นิสมม กรรม เสຍโย ใคร่ครวญก่อนแล้วค่อยทำกิจ ทุกอย่าง จะเป็นผลดีรับสนอง นี่คือพระโอรุบาทที่สอนคนให้ฉลาดรู้เท่าทันความเคลื่อนไหว ของโลกและการกระทำของตน ผู้สนใจจะได้นำไปใช้ให้เหมาะสมกับภาวะของตน ๆ ผลจะ เป็นความเจริญทั้งวันนี้ วันหน้า และชาตินี้ ชาติหน้า

ท่านสาธุชนผู้ใญ่บุญทั้งหลาย วันนี้พร้อมกันมาฉลองกุฎี ศาลา และถ้ำน้ำซึ่งปรากฏ ความสำเร็จขึ้นมาให้ตาโลกได้เห็นอย่างเด่นชัด มอบไว้เป็นสมบัติของวัดอรุณรังษี จังหวัด หนองคาย ส่วนกุศลผลบุญอันเกิดจากการนี้ มอบไว้กับดวงใจของทุกท่านที่เป็นเจ้าของ ทานกุศลสมบัติ ทั้งนี้จะเป็นแก้วสารพัดนึกอันล้ำค่าประดับใจของท่านทั้งหลายไปทุกภพ ทุกชาติไม่มีวันเสื่อมสูญ แม้สิ่งก่อสร้างจะปรักหักพังลงไปตามสภาพก็ตาม ส่วนผลที่ท่าน

ได้รับจะเป็นคุณสมบัติประจำใจตลอดกาล ดังนั้นขอทุกท่านโปรดมีใจอาหาญร่าเริงต่อผลบุญที่ได้รับแล้ว และที่กำลังจะเกิดขึ้น เพราะความแกล้วกล้าแห่งศรัทธาของท่านทั้งหลาย ชาตินี้ นับว่าเราทั้งหลายไม่เสียทีในอรรถภาพแห่งมนุษย์อันเกิดมาด้วยบุญ ได้พำร่างกาย คือ ก้อนบุญอันนี้ สร้างตู้เซฟเพื่อเก็บทรัพย์ภายในไว้อย่างพร้อมมูล ประหนึ่งได้สร้างสำเนาใหญ่ไว้เพื่อซื้อมหาสมุทรทะเลหลวงที่ท่วมท้นอยู่ภายในให้พ้นไปได้

ถึงอย่างไร กุศลกรรมที่สร้างไว้จะไม่ยอมปล่อยวาง ต้องติดตามสนองเรายังกว่า เพื่อนสนิทมิตรรักเสียอีก เพราะเราเป็นนักสร้างบุญ ถึงคราวจำเป็นนี้ถึงบุญต้องเห็นบุญ ประจักษ์ตาประจักษ์ใจทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เรื่องทั้งนี้เราเป็นนักบุญคงจะเคยมีประสบการณ์มาบ้าง และการกล่าวทั้งนี้คงไม่เป็นการชักนำให้ท่านเชื่อในทางผิด เพราะทั้งด้านวัตถุและด้านนามธรรม ย่อมมีทางปรากฏจากการทำดีและทำชั่วเสมอกัน ฉะนั้นผลบุญที่เป็นวัตถุจึงควรเป็นคู่เคียงกับผลบุญทางด้านนามธรรมภายในใจ อันจะปรากฏออกมาให้ผู้เป็นเจ้าของได้รับเสวยเสมอกัน

เช่นผู้มีสมบัติมากอาจจะเกิดจากสาเหตุอันชั่ว มีเที่ยวกดขี่บังคับหรือคดโกง ปล้นจี้เอาของของเขามาเป็นของตนก็มี อาจเกิดจากสาเหตุอันดี เช่น เกิดจากการงานที่ชอบ มีบุญเพ จ กตบุญญาตา ช่วยสนับสนุนช่องทางที่มาแห่งโภคทรัพย์ก็มี ฉะนั้น ผู้ทำดีและชั่วจึงมีทางได้รับผลดีและชั่วทั้งด้านวัตถุและด้านนามธรรม โลกจึงต้องมีทั้งด้านวัตถุและด้านนามธรรมเป็นสมบัติดีและชั่วเป็นของตนทั่ว ๆ ไป ไม่มีจุดที่ควรยกเว้น ยกตัวอย่างเช่น พระพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์นี้คือธรรม เมื่อเสด็จไปแห่งหนตำบลใดมีดอกบัวผุดขึ้นรับรองฝ่าพระบาท (ฝ่าเท้า) และมีเครื่องสักการบูชามาจากที่ต่าง ๆ ซึ่งผิดจากปกติธรรมดาของคนสามัญมากมาย แต่เมื่อมีผู้ขี้ใจทูลถามท่านจึงตรัสว่า สิ่งทั้งนี้เกิดขึ้นด้วย บุญเพ จ กตบุญญาตา ของเรา ฉะนั้น คำว่า กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา จึงเป็นหลักธรรมประกันความจริงของผู้ทำไว้อย่างสมบูรณ์

เราทุกท่านซึ่งเป็นพุทธบริษัทผู้เชื่อกรรม โปรดเชื่อตนผู้ทำกรรมว่าจะต้องเป็นผู้รับผลโดยแน่นอน เพราะต่างก็อยู่ในโลกแห่งกรรมอันเดียวกัน แล้วพยายามสร้างกรรมดีไว้ให้เพียงพอกับความต้องการ วันหนึ่งชีวิตผ่านไปเพื่อความแตกสลายไม่มีเวลาขยับยั้ง ยิ่งกว่าเครื่องจักรเครื่องยนต์เสียอีก เราผู้หมั่นตัวเพื่อหลบภัยโปรดพิจารณาด้วยปัญญา ทาน ศีล ภาวนาที่แสดงไว้ข้างต้น นั่นคือทางดำเนินเพื่อมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติ ทาน แปลว่าการให้ ออกจากเจตนาที่กลัวเสียสละ เพราะความเมตตาและความเชื่อเลื่อมใสเป็นรากฐาน คนไม่มีความเมตตาและความเชื่อเลื่อมใสต่อสถานที่และผู้รับบริจาค

ย่อมไม่สามารถทำทานได้ นอกจากจะให้เพื่อแก้รำคาญจากผู้มารบกวนขอเป็นบางครั้งเท่านั้น

ฉะนั้นผู้มีทานประจํานิสัย ต้องเป็นผู้มีใจเมตตาและเชื่อต่อทานของตนว่าต้องมีผลแน่นอนประจําใจ จึงสามารถบริจาคได้เป็นประจำ และบริจาคคราวละมาก ๆ โดยไม่มีความเสียดาย ยิ่งได้ให้ทานมากเท่าไรก็ยิ่งมีความปีติยินดีแทบตัวลอยก็มี แม้ในเมืองไทยเราก็มีท่านนักใจบุญประเภทนี้ไม่น้อยเลย ทั้งนี้ เกิดจากหลักธรรมชาติภายในใจของผู้บริจาคเอง โดยจะวาดภาพความรู้สึกให้ใครดูด้วยไม่ได้ พอได้ยินได้ฟังก็ยิ่งเพิ่มกำลังศรัทธาอย่างแรงกล้า จนถึงขั้นสละได้ทั้งภายนอกภายใน หมดความเยื่อใยในสิ่งทั้งปวงกลายเป็นผู้บริสุทธิ์ขึ้นมาในท่ามกลางสิ่งแวดล้อม ฉะนั้น ท่านจึงเป็นธรรมสำคัญซึ่งจะมองข้ามไปไม่ได้ ทั้งเป็นรากฐานและเครื่องยึดเหนี่ยวโลกให้อยู่ด้วยกันได้อย่างสนิท

ในระหว่างพ่อแม่กับบุตรธิดา ระหว่างญาติกับญาติ ผู้ใหญ่กับผู้น้อย เพื่อนสนิทกับมิตรที่รัก ระหว่างสัตว์กับสัตว์ด้วยกัน ระหว่างสัตว์เลี้ยงกับเจ้าของ ซึ่งจะต้องสงเคราะห์กันด้วยการแบ่งปันซึ่งออกมาจากใจของผู้เห็นใจเพื่อนร่วมโลกด้วยกัน โดยไม่เลือกชาติชั้นวรรณะ ในหลักธรรมชาติของโลกจะเว้นทานเสียมิได้ นอกจากจะไม่สนใจตามหลักจําเป็นนี้เท่านั้น จึงอาจเห็นว่า ท่านเป็นของไม่จําเป็นสำหรับโลก ผู้มีอัธยาศัยใจกว้างขวางเพื่อแผ่แก่เพื่อนฝูง และให้ความร่มเย็นแก่ผู้อื่นที่มาอาศัยและคบค้าสมาคมไม่เลือกชั้นวรรณะ ย่อมเป็นผู้มีสง่าราศีไม่จืดจาง และไม่ค่อยมีใครรังเกียจเบียดเบียน คำว่า “ท่าน” จึงมีความกว้างขวางและลึกซึ้งมากเหลือจะพรรณนา และนำมาแสดงให้ทุกท่านได้ฟังอย่างสนใจ ขอแสดงโดยสังเขปเพียงเท่านี้ พอเป็นแนวความคิดสำหรับท่านผู้เป็นนักให้ทาน

ศีล แปลว่า ความปกติในความประพฤติ ไม่คึกคะนองทางกายวาจา กายวาจาที่มีศีลกำกับอยู่ด้วย จึงเป็นกายวาจาที่หอมหวานชวนชม ไม่แสลงหูแสลงตาทั้งหญิงชาย ทั้งนักบวชและฆราวาส มีลักษณะท่าทางสวยงามน่าดู ทั้งก้าวไปและถอยกลับ เหลือบซ้ายแลขวา เป็นกิริยาที่น่าดูทุกอาการ ฉะนั้นลูกศิษย์ของพระตถาคตจึงปรากฏงามในหมู่ชน และไม่มีชาติชั้นวรรณะแฝงอยู่ในวงศิษย์พระตถาคต ปรากฏคำเดียวว่า สมณะ คือ ผู้สงบเสถียรเท่านั้นเป็นนามของท่าน เพราะท่านมีศีลเป็นเครื่องประดับ แม้จะมีเพียงศีรชะโลน ๆ และเต็มไปด้วยความทุกข์ยากลำบากด้วยปัจจัยเครื่องอาศัย ต้องเที่ยวโคจรบิณฑบาตขอทานชาวบ้านเขามารับประทาน แต่ก็เป็นที่ทุกขที่น่ากราบไหว้ นำเคารพบูชา เพราะท่านมีศีลสมบัติและธรรมสมบัติประจำกาย วาจา ใจ

คำว่า สีเลน โภคสมุปทา ปัจจัยสี่ คือจิวร เครื่องนุ่งห่ม บิณฑบาต ที่อยู่อาศัยและยาบำบัดโรค จึงมีผู้นำมาถวาย เพราะท่านมีศีลเป็นที่รัก สีเลน สุขดี ยนฺติ ท่านเป็นผู้ไปดีมาดี อยู่ดี กินดีด้วยศีลของท่าน ท่านจึงมีสวดอยู่ทุกอิริยาบถ ตายแล้วจะไปตถนรกหมกไหม้ที่ไหน จำต้องเป็นสวดอยู่นั่นเอง เพราะกาย วาจา ใจของท่านเป็นสวดดี เพราะการรักษาศีลอยู่แล้ว สีเลน นิพพุติ ยนฺติ ทุกข์ที่เคยมีเพราะความคะนองแต่ก่อน จำต้องดับไป เพราะอำนาจศีลธรรมของท่านได้สังหาร คำว่า สงฺฆิ สรรณิ คจฺฉามิ จึงไม่ทำใจของประชาชนผู้กราบไหว้ด้วยความเคารพรักในท่านให้จิตจางไปตลอดทุกวันนี้

ภาวนา ได้แก่การอบรมใจให้มีเหตุผลประจำตน เพื่อดำเนินกิจการทั้งทางโลกและทางธรรมให้เป็นที่ไปด้วยความไม่ม่งมายและจนมุมต่อเหตุการณ์ เพราะคนที่ได้รับการอบรมทางใจ ย่อมเชื่อต่อสิ่งทั้งปวง ไม่วอกแวกคลอนแคลนและเชื่อง่ายโดยไร้เหตุผล พยายามอบรมใจให้อยู่ในความสงบตามโอกาสอันควร อย่าปล่อยให้ความคิดอันไร้สาระผลักดันออกมาทางกาย วาจา ถึงกับหลุดลากกายวาจาให้เป็นไปตามจนเสียคน ทั้งนี้เพราะขาดการอบรมใจในหลักธรรม อันดับต่อไป พยายามบังคับจิตให้อยู่ในขอบเขตแห่งคำบริกรรม มีพุทโธหรือลมหายใจ เป็นต้น ทำความรู้สึกไว้กับคำบริกรรมนั้น ๆ จนกว่าจะถึงเวลาที่ควรปล่อยวางไปตามหน้าที่การงานที่ควรจัดทำเพื่อการอาชีพ จนปรากฏเป็นความสงบขึ้นมาในขณะนั้น

ตามธรรมชาติของจิตเมื่อถูกบังคับโดยที่ชอบ ย่อมจะหยั่งเข้าสู่ความสงบ ไม่มีดวงจิตดวงไหนจะพ้นอำนาจของความมีสติไปได้ นอกจากจะไม่ทำด้วยความสนใจและจริงจังเท่านั้น จิตอาจจะเพ่นพ่านไปได้ เพราะสิ่งผลักดันคอยส่งเสริมอยู่ตลอดเวลาที่มีจำนวนมากภายในใจโดยไม่นิยมนักบวชและฆราวาส ฉะนั้นการปิดกั้นทำนบไม่ให้กระแสน้ำใจไหลออกมาเพื่อหาก่อเรื่องรำคาญใส่ตนด้วยสติ จึงเป็นหน้าที่ของนักภาวนาจะทำความพยายามอย่างเข้มแข็งในเวลาเช่นนั้น ไม่ยอมให้จิตฝ่าฝืนอำนาจของความเพียรออกมา จิตจะเสื่อมจากความพยศและปรากฏเป็นความสงบสุขขึ้นมาในเวลานั้น นี่คือผลของการอบรมใจในด้านภาวนาที่ผู้บำเพ็ญจะประจักษ์ใจทั้งหญิงทั้งชายและนักบวช และจะเห็นคุณของการภาวนา ทั้งจะเห็นโทษแห่งความพยศของใจที่เคยเป็นมาในขณะเดียวกัน

คราวต่อไปก็จดจำวิธีทำที่เคยได้รับผลมาแล้ว และฝึกทำบ่อย ๆ จนเป็นความชำนาญและติดใจในวิธีการ ครั้งต่อไปจะค่อยง่ายขึ้น หรือแม้จะยากบ้างเป็นบางกาลก็พอมิทางแก้ไขตัดแปลง เพราะเคยเห็นผลมาแล้ว โปรดทราบว่าเป็นของประเสริฐ และมีอยู่กับเรา เราเป็นชาติมนุษย์ผู้มีใจสูง จึงไม่ควรปล่อยใจของตนให้ทั้งจมดินอยู่เหมือนท่อนซุง

ไม่เป็นการสมควรแก่เราเลย ควรทำการอบรมให้ใจมีทางสงบบ้าง ขว้างแห่งความสงบเยือกเย็นภายในใจ จะกลายมาเป็นของเราผู้อบรมใจเป็นลำดับ นับแต่ขั้นต่ำจนถึงขั้นสูงสุด จะไม่พ้นจากใจของผู้อบรมนี้เลย

การอธิบายธรรมทางด้านภาวายังไม่ถึงจุดที่ควรจบ แต่เวลาจนจะจบก่อนแล้ว เพราะแสดงธรรมในท่ามกลางกิจการซึ่งกำลังเป็นไปอยู่ จึงขอสรุปธรรมเทศนาที่แสดงมา โดยยกคถาย่อของพระเวสสันดรชาดก เป็นบทคาถาว่า ทานํ เทติ สीलํ รกฺขติ ภาวนํ ภาเวตฺวา เป็นต้น ถู้อเอาใจความว่า พระเวสสันดรได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเพราะการให้ทานรักษาศีล และภาวนา ฉะนั้น ขอทุกท่านผู้ใจบุญโปรดยึดหลักธรรมของพระองค์ไว้เป็นสักขีพยานแห่งการบำเพ็ญตนต่อไป ชื่อว่าเป็นผู้ตามเสด็จพระเวสสันดรและพระพุทธเจ้าโดยไม่ต้องสงสัย ในที่สุดของการตามเสด็จ จะสมหวังในวันหนึ่งข้างหน้า

ในที่สุดแห่งการแสดงธรรม ขอความสวัสดิ์มงคลจงเกิดมีแก่ท่านทั้งหลายโดยทั่วหน้ากัน ตามนัยที่ได้แสดงมาก็สมควรแก่เวลา ขอยุติลงเพียงนี้ เอิ๋ว ก็มีด้วยประการฉะนี้

www.Luangta.or.th